

ÉSZAKI-KÖZÉPHEGYSÉG

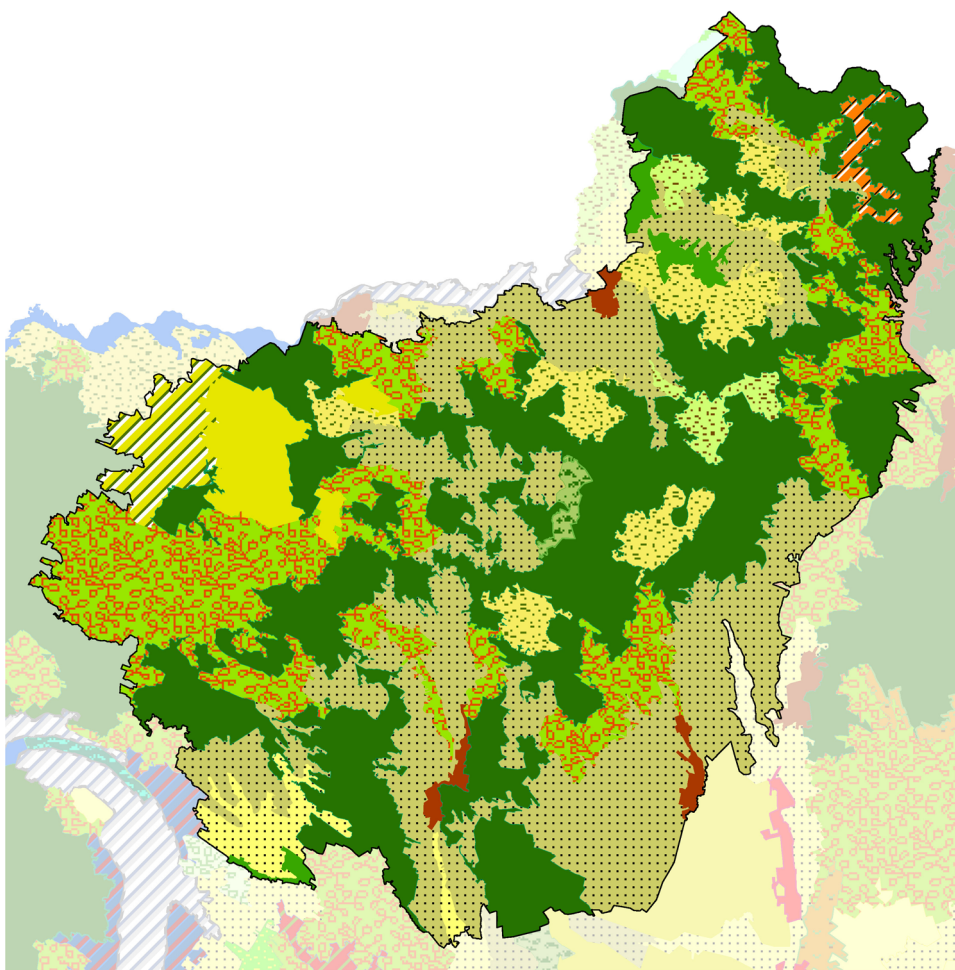
503. CSERHÁT–KARANCS-VIDÉK TÁJKARAKTER-TERÜLET

A Cserhát–Karancs-vidék tájkarakter-terület mindkét névadó hegységét vulkanikus kőzetek alkotják, hirtelen kiemelkedő, erdőborította hegygerincek. A környezetükben lévő medencedombságok, a Kopasz (Északi)-Cserhát, a Naszály-Csóvári-Cserhát, valamint délkeleten a Cserhátalja és a Galga-völgy jóval erősebb antropogén hatás alatt álló mezőgazdasági terület. A természetvédelmi oltalmat élvező természetközeli területek aránya csekély. Területe 1961 km².

Fotó: Csorba Péter (Karancs-vidék, Etes, 2016)

A Cserhát–Karancs-vidék tájkarakter-területen előforduló tájkarakter-típusok

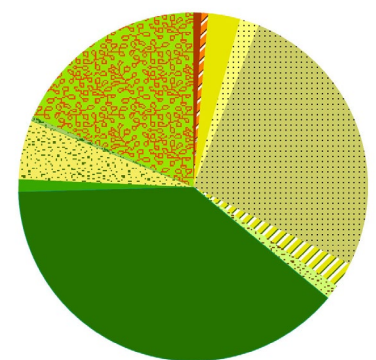
- Erdődomináns, jellemzően homogén közephegységi és hegységperemi táj
- Erdődomináns, jellemzően mozaikos dombsági táj
- Gyep-erdőmozaikos dombsági, medence és völgytáj
- Gyep-szántómozaikos medence, völgy és hegységperemi táj
- Gyepdomináns, mozaikos medence, völgy és dombsági táj
- Szántódomináns, homogén, hullámos síksági, dombsági, medence és hegységperemi táj
- Szántódomináns, mozaikos dombság, hegységperem, völgy és medencetáj
- Szántódomináns, mozaikos síksági táj
- Szántódomináns, mozaikos, hullámos síksági és dombsági táj vízfolyásokkal és erdőfoltokkal
- Település-kertmozaikos dombsági és hegységperemi táj
- Települési táj dombságon, hegységperemen és medencében
- Változatos felszínborítású hegységperem, dombság, medence és völgy

1:500 000
0 5 10 km

SZÉCHENYI 2020

Tájkarakter-típusok	Össz-terület (km ²)	Terület-arány (%)	Folt-szám	Átlagos foltméret (km ²)	Szórás (km ²)
Cserhát–Karancs-vidék	1961,18	100,00%	54	36,32	52,42
Települési táj dombságon, hegységperemen és medencében	15,07	0,77%	3	5,02	0,66
Település-kertmozaikos dombsági és hegységperemi táj	11,85	0,60%	1	11,85	0,00
Szántódomináns, homogén, hullámos síksági, dombsági, medence és hegységperemi táj	58,06	2,96%	3	19,35	20,03
Szántódomináns, mozaikos síksági táj	34,59	1,76%	2	17,29	13,04
Szántódomináns, mozaikos dombság, hegységperem, völgy és medencetáj	514,00	26,21%	8	64,25	78,89
Szántódomináns, mozaikos, hullámos síksági és dombsági táj vízfolyásokkal és erdőfoltokkal	45,96	2,34%	1	45,96	0,00
Gyepdomináns, mozaikos medence, völgy és dombsági táj	26,63	1,36%	2	13,32	5,38
Erdődomináns, jellemzően homogén közephegységi és hegységperemi táj	756,06	38,55%	14	54,00	59,82
Erdődomináns, jellemzően mozaikos dombsági táj	22,41	1,14%	3	7,47	2,32
Gyep-szántómozaikos medence, völgy és hegységperemi táj	107,68	5,49%	7	15,38	8,61
Gyep-erdőmozaikos dombsági, medence és völgytáj	8,30	0,42%	1	8,30	0,00
Változatos felszínborítású hegységperem, dombság, medence és völgy	360,55	18,38%	9	40,06	50,57

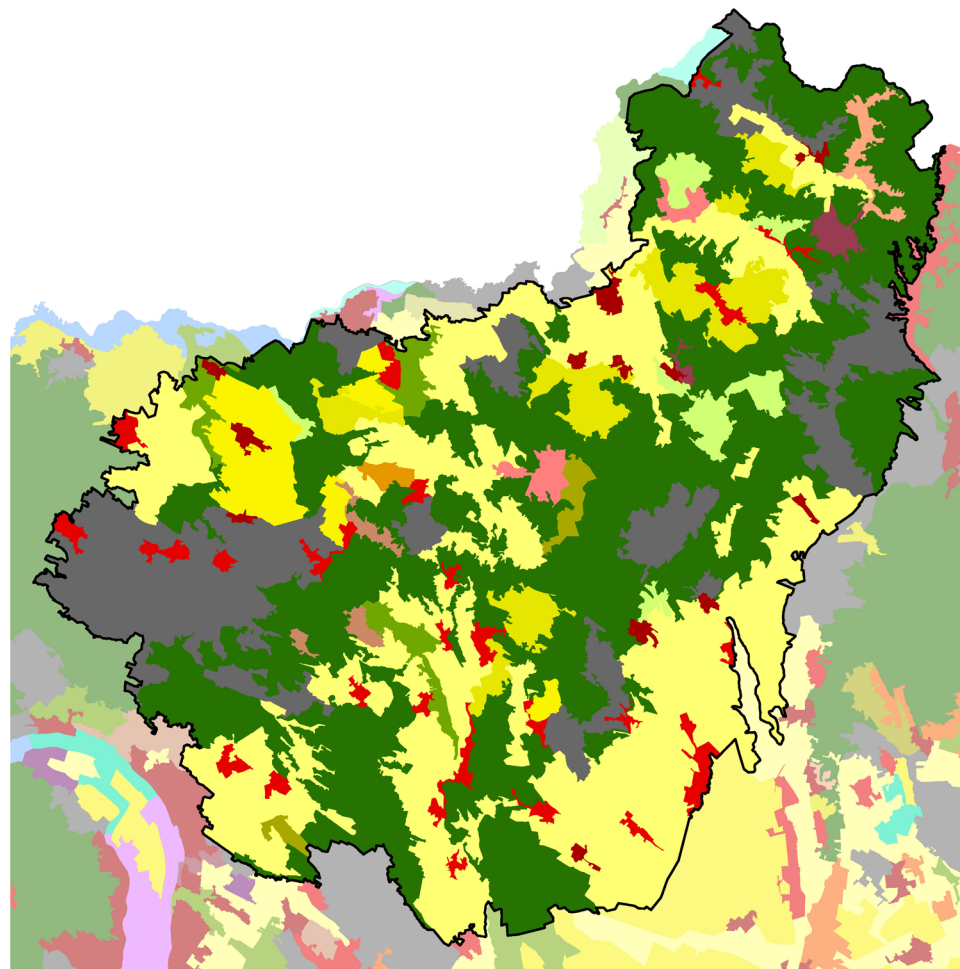

A CSERHÁT–KARANCS-VIDÉK TÁJKARAKTER-TERÜLET KULCSJELLEMZŐI

I/1. Domborzat

A táj domináns domborzati típusa az erősen hullámos dombság, területi aránya 55%. Emellett jelentős még a középhegységi kategóriák részesedése (mintegy 30%). (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai I/1. térkép)

I/2. Komplex felszínborítás-típusok

1000 - Településdomináns homogén	2001 - Szántódomináns mozaikos
1001 - Településdomináns mozaikos	2451 - Agrár-erdőmozaik
1201 - Település-szántómozaik	3501 - Kert-erdőmozaik
1231 - Település-agrár-mozaik	4001 - Gyepdomináns mozaikos
1251 - Település-agrár-erdőmozaik	4501 - Gyep-erdőmozaik
1401 - Település-gyepmozaik	5000 - Erdődomináns homogén
1501 - Település-erdőmozaik	5001 - Erdődomináns mozaikos
2000 - Szántódomináns homogén	7001 - Dominancia nélküli

1:500 000
0 5 10 km

SZÉCHENYI 2020

(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai I/2. térkép)

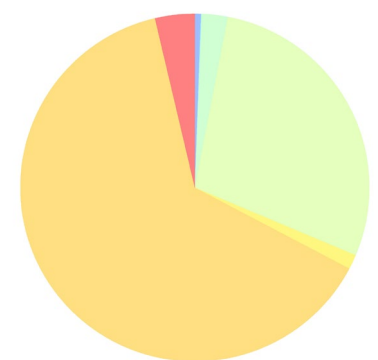
TERMÉSZETI JELLEMZŐK

II/1. Éghajlati körzetek

Rendkívül változatos éghajlatú terület, ahol 8 éghajlati körzet is előfordul, ebből az uralkodók a mérsékelt meleg - száraz (64%), de jelentősek a mérsékelt hűvös - száraz (28%) területek is.

(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/1. térkép)

Éghajlati körzetek	Területarány (%)
Cserhát–Karancs-vidék	
mérsékelt meleg - száraz	63,61%
mérsékelt hűvös - száraz	28,32%
meleg - száraz	3,67%
mérsékelt hűvös - mérsékelt száraz	2,42%
mérsékelt meleg - mérsékelt száraz	1,35%
hűvös - mérsékelt száraz	0,53%
hűvös - száraz	0,06%
mérsékelt hűvös - mérsékelt nedves	0,03%

II/2. Tengerszint feletti magasság

A tengerszint feletti magasság a domborzat egyik forrásindikátora. A jellemző magassági értékek leírása azonos a domborzatnál leírtakkal. (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/2. térkép)

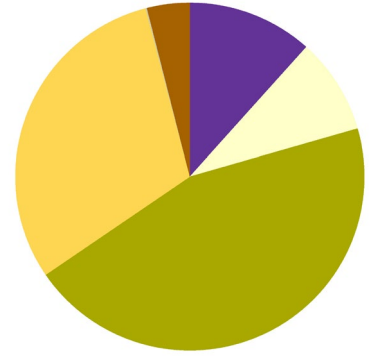
II/3. Relief

A relief a domborzat egyik forrásindikátora. A jellemző felszín-mozgalmassági jellemzők leírása azonos a domborzatnál leírtakkal. (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/3. térkép)

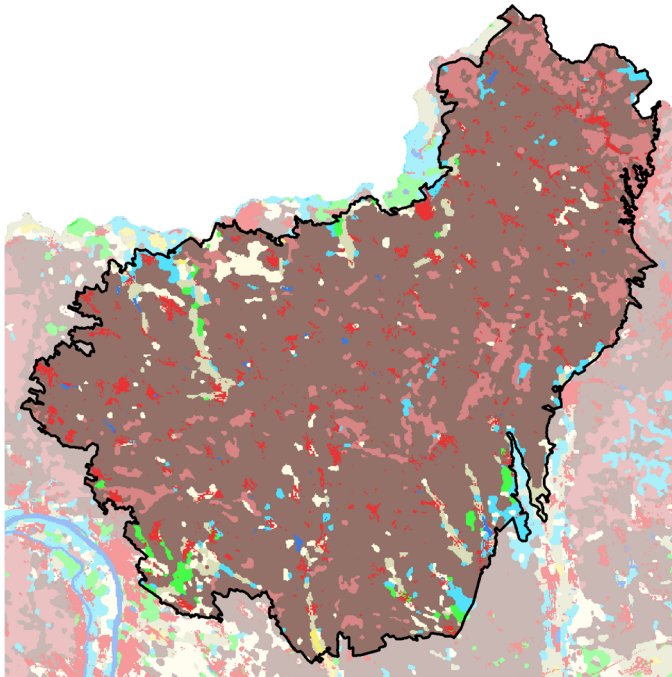
II/4. Alapkőzet

Változatos alapkőzetű táj. A legnagyobb arányban (közel 50%-ban) a harmadkori üledék fordul elő. Az alacsonyabb térszínekre a löszös üledék jellemző. A táj keleti peremén vulkanikus kőzetek is előfordulnak. (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/4. térkép)

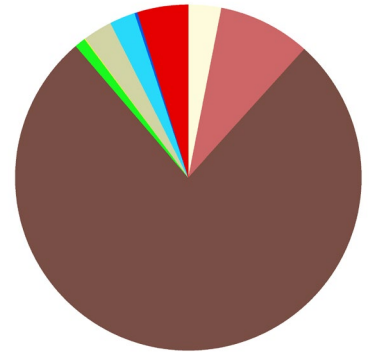
Kőzet név	Területarány (%)
Cserhát–Karancs-vidék	100,00%
andezit, bazalt, riolit	11,62%
glaciális és alluviális üledék	8,92%
harmadkori és idősebb üledék	44,91%
löszös üledék	30,47%
mészkö és dolomit	0,12%
nyirok	3,96%

II/5. Talajtípusok

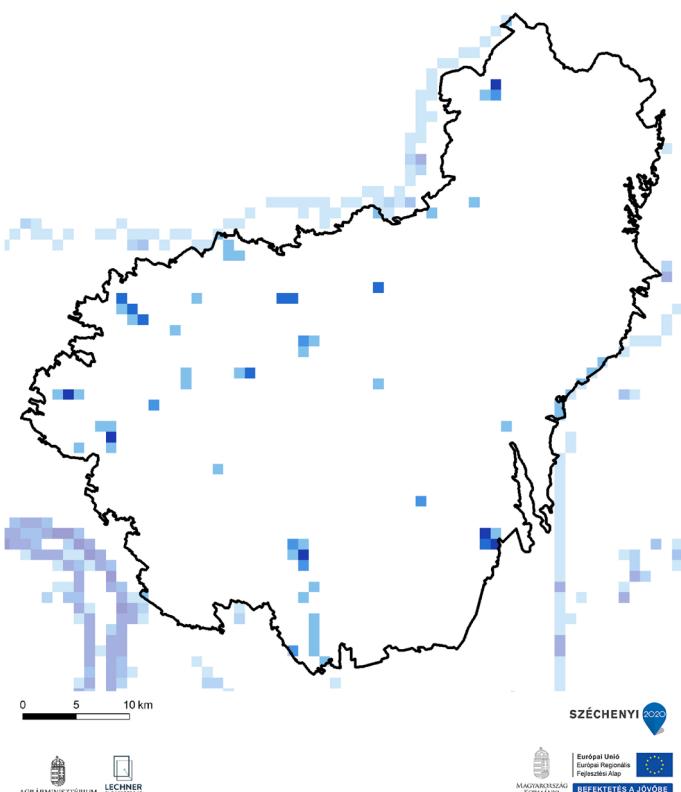

Talajtípus	Területarány (%)
Cserhát–Karancs-vidék	100,00%
Barna erdőtalajok	77,07%
Közethatású talajok	8,61%
Beépített terület	4,76%
Váztalajok	3,07%
Réti talajok	2,71%
Öntés és lejtőhordalék talajok	2,40%
Csernozjom talajok	1,03%
Nyílt vízfelszín	0,26%
Szikes talajok	0,10%

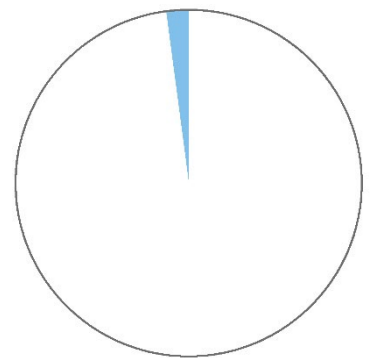

Az uralkodó talajfajtátípus a barna erdőtalaj. A kategória az összterület közel négyötödét borítja. Kisebbségi foltokban közethatású talajok is előfordulnak, a vízfolyások völgyében réti- és öntéstalajok jellemzőek. (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/5. térkép)

II/6. Felszíni vizek területaránya

Felszíni vizek területaránya	Területarány (%)
Cserhát–Karancs-vidék	100,00%
0-1% - nincs, elenyésző	96,84%
1-5% - alacsony	2,09%
5-10% - közepes	0,36%
10-20% - magas	0,41%
20-50% - nagyon magas	0,31%

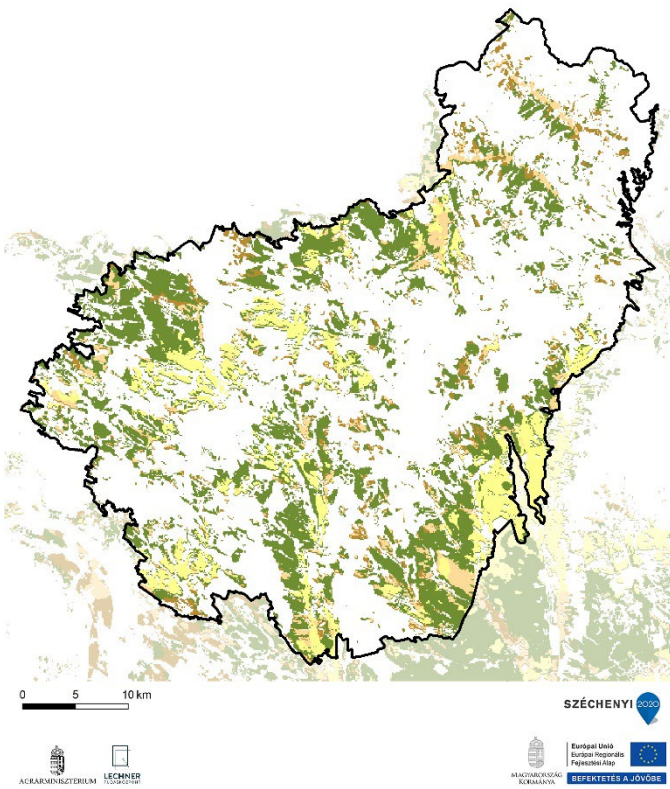

A felszíni vizek aránya a tájban elhanyagolható, 0,003 km²/ km². (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/6. térkép)

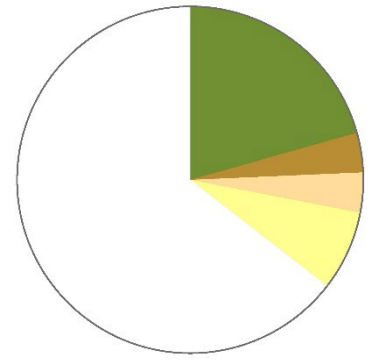
II/7. Ökotípusos földhasználat

KEHOP-4.3.0-VEKOP-15-2016-00001

Ökotípusos földhasználat	Területarány (%)
Cserhát–Karancs-vidék	35,50%
kiváló termőhelyi adottságú szántó	7,45%
gyenge és közepes termőhelyi adottságú szántó	3,66%
gyenge és közepes, környezetileg érzékeny szántó	3,74%
erdőtelepítésre javasolt terület	20,65%

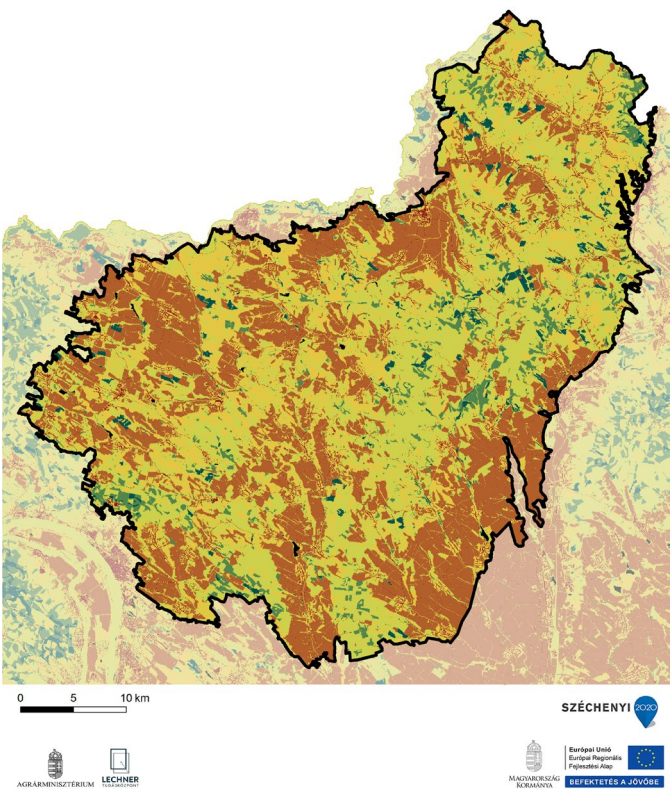
Az ökotípusos vizsgálat szerint a táj területének mintegy 20 %-án (hegylajzi szántókon) erdősítés javasolt, a terület mintegy 4 százalékán pedig - a növénytermesztés szempontjából közepes és gyenge talajadottságok, illetve a környezeti érzékenység következtében - a szántók extenzifikációja (földhasználat-váltás vagy szántóföldi művelés külterjesítése) indokolt.

(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/7. térkép)

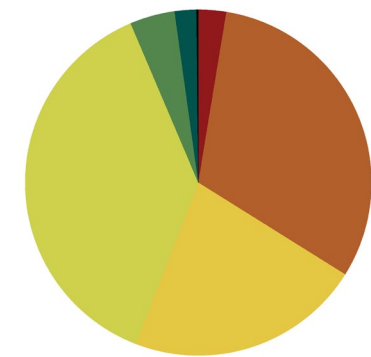
II/8. Ökológiai állapot

KEHOP-4.3.0-VEKOP-15-2016-00001

Ökológiai állapot	Területarány (%)
Cserhát–Karancs-vidék	
Mesterséges felszín	2,6
Rossz ökológiai állapot	31,3
Kedvezőtlen ökológiai állapot	22,0
Közepes ökológiai állapot	37,7
Jó ökológiai állapot	4,2
Kiváló ökológiai állapot	2,0
Adathiány	0,2

A Cserhát–Karancs-vidéken túlnyomó részt közepes (38%) és rossz (31%) állapotú területek vannak jelen, a beépített területek, a jó és a kiváló állapotú területek aránya 10% alatt van.

(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/8. térkép)

FELSZÍNBORÍTÁS-JELLEMZŐK

II/9. Ökoszisztéma-alaptérkép (2. szint)

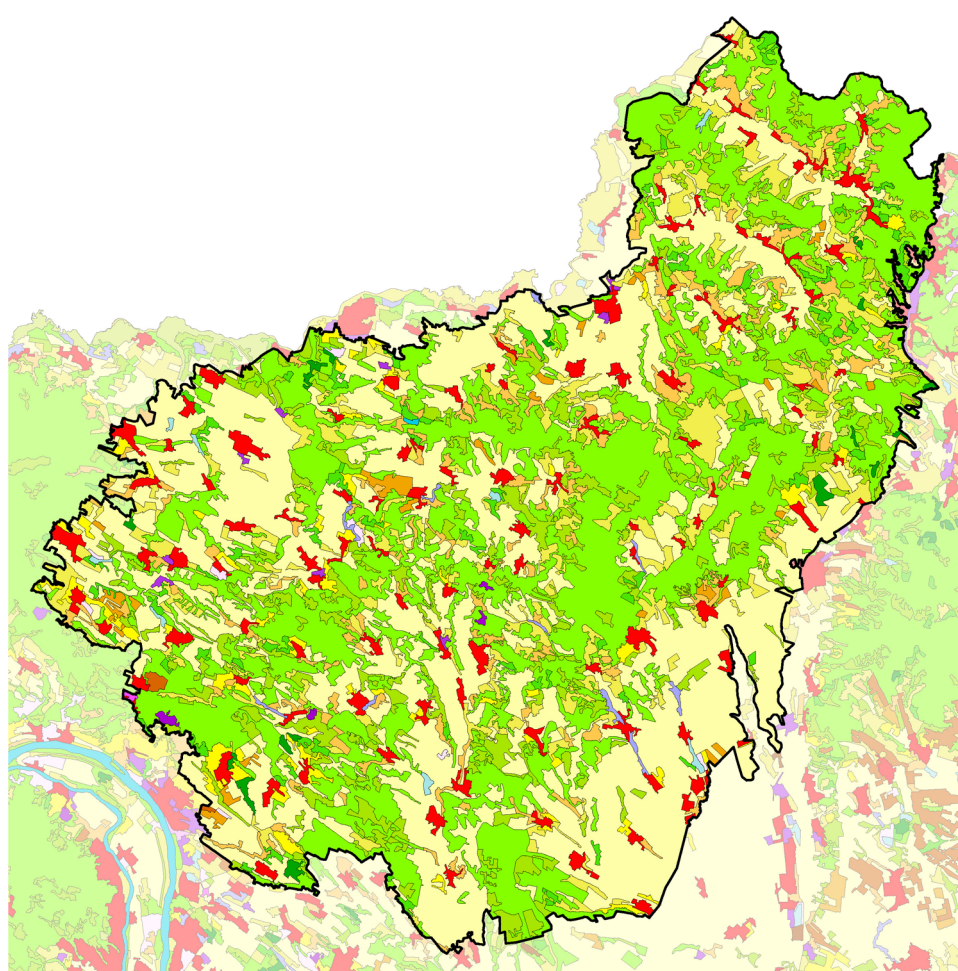
11 : Épületek	41 : Többetvízhatástól független (TVFLN) erdők
12 : Utak és vasutak	42 : Természetszerűbb galériaerdők
13 : Egyéb burkolt vagy burkolatlan mesterséges felületek	43 : Egyéb vízhatás alatt álló (TVHA) erdők
14 : Zöldfelületek mesterséges környezetben	44 : Idegenhonos fajok dominálta erdők, faültetvények
21 : Szántóföldek	45 : Erdőként nyilvántartott faállomány nélküli, vagy felújítás alatt álló területek
22 : Állandó kultúrák	46 : Máshová nem besorolható fás száru növényzet
23 : Komplex területek	51 : Lágyszárú dominanciájú vizes élőhelyek
31 : Homoki gyepek	52 : Fás száru dominanciájú vizes élőhelyek
32 : Szikes és szikesedésre hajlamos gyepek	61 : Állóvizek
33 : Sziklakibúvásokkal tarkított gyepek	62 : Vízfolyások
34 : Zárt gyepek kötött talajon vagy domb és hegyvidéken	
35 : Máshová nem besorolható lágyszárú növényzet	

1:500 000
0 5 10 km

SZÉCHENYI 2020

(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/9. térkép)

II/10. CORINE felszínborítás

Összefüggő településszerkezet	Gyümölcsösök, bogyósok
Nem összefüggő településszerkezet	Rét, legelő
Ipari vagy kereskedelmi területek	Komplex művelési szerkezet
Út - és vasúthálózat és csatlakozó területek	Elsődlegesen mezőgazdasági területek jelentős természetes növényzettel
Kikötők	Lomblevelű erdők
Repülőterek	Tűlevelű erdők
Nyersanyag kitermelés	Vegyes erdők
Lerakóhelyek, meddőhányók	Természetközeli rétek
Építési munkahelyek	Átmeneti erdős-cserjés területek
Városi zöldterületek	Ritkás növényzet
Sport-, szabadidő- és üdülőterületek	Szárazföldi mocsarak
Nem öntözött szántóföldek	Tőzeglápok
Rizsföldek	Folyóvizek, vízi utak
Szőlők	Állóvizek

1:500 000
0 5 10 km

SZÉCHENYI 2020

(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/10. térkép)

II/11. Felszínborítás-átalakulás típusok

Felszínborítás stabilitás	Mintapontok száma (db)	Százalékarány (%)
Cserhát–Karancs-vidék	488	100,00%
1 - Stabil	226	46,31%
2 - Kvázi stabil	118	24,18%
3 - Lépcsőzetes	64	13,11%
4 - Ciklikus	28	5,74%
5 - Dinamikus	52	10,66%

(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/11. térkép)

II/12. Felszínborítás-átalakulás jellege

Felszínborítás átalakulás	Mintapontok száma (db)	Százalékarány (%)
Cserhát–Karancs-vidék	488	100,00%
1 - Változatlan terület	262	53,69%
2 - Településnövekedés	22	4,51%
3 - Extenzifikáció	95	19,47%
4 - Intenzifikáció	79	16,19%
5 - Dinamikus terület	30	6,15%

(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/12. térkép)

II/13.-16. Stabil felszínborítású területek (stabil településterület, stabil szántó-, kert-, szőlőterület, stabil erdőterület, stabil gyepterület és vízfelszín)

(Az indikátorok országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/13.-16. térkép)

II/17. Zöld vonalas elemek sűrűsége

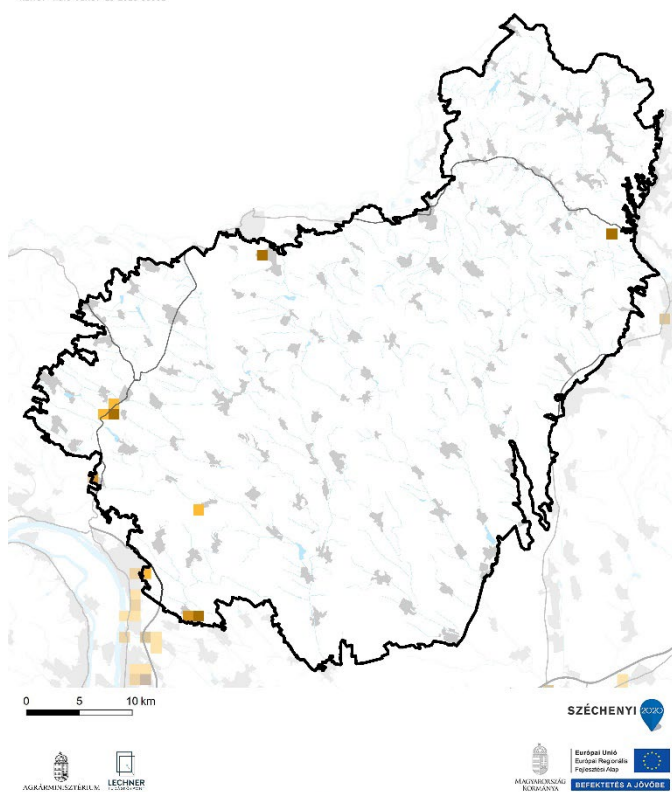

ZÖLD VONALAS ELEMELK SŰRŰSÉGE

- Zöld vonalas elem
- Gyorsforgalmi út
- Főút
- Belterület
- Vízgazdálkodási térség (OTRT)

Zöld vonalas elemekben közepes ellátottságú terület. (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/17. térkép)

II/18. Beépítettség növekedése (1990-2018)

Beépítettség növekedése (1990-2018)	Területarány (%)
Cserhát–Karancs-vidék	
0%	99,52%
1-6%	0,20%
6-10%	0,08%
10-20%	0,20%

1990-2018 között a területen új települési területek kialakulása nem volt jellemző. Kisebbséget Réttság és Vácduka mutat.

(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/18. térkép)

II/19. Közlekedési hálózat sűrűsége

A közlekedési hálózat sűrűsége a tájban alacsony, 0,19 km/km².

(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/19. térkép)

Közlekedési hálózat sűrűsége	Területarány (%)
Cserhát–Karancs-vidék	
0-0,44 km/km ²	82,79%
0,44-1,56 km/km ²	16,60%
1,56-9,44 km/km ²	0,61%

II/20. Roncsolt területek aránya (külfertéses bánya, hulladéklerakó)

Földhasználati információk alapján a roncsolt területek (lerakók, külszíni bányaterületek) tájkarakter területéhez viszonyított aránya az országos átlag alatti, nem jelentős.

(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/20. térkép)

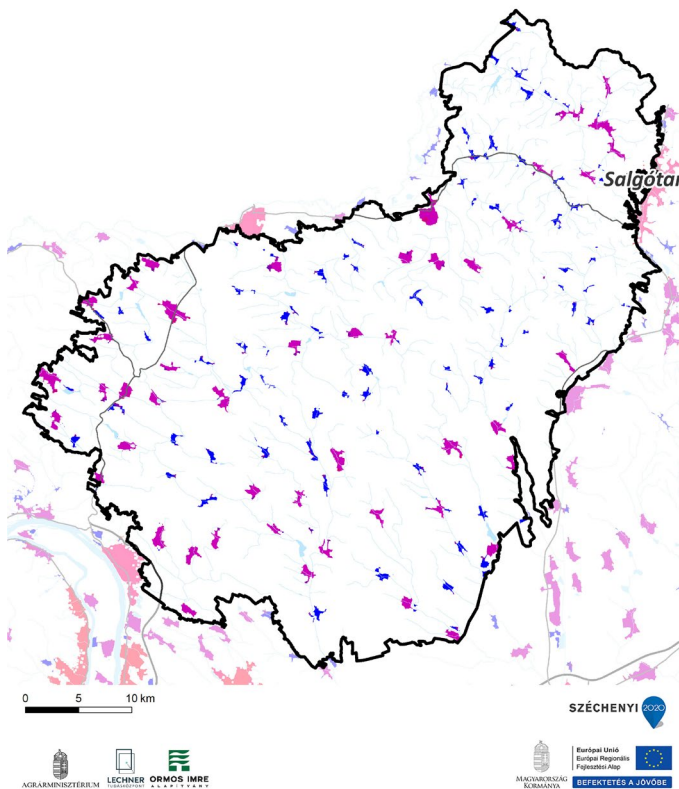
Fotó: Csorba Péter (Naszály-Csóvári Cserhát, Penc, 2017)

ANTROPOGÉN ÉS PERCEPCIONÁLIS JELLEMZŐK

II/21. Település-sűrűség (belterületi beépített területek eloszlása)

Településhálózati szempontból az Északi- és a Dunántúli középhegység azonos, sűrű hálózatu (0,26 db/km²) csoportot alkot. (Az indikátor tájkarakter-típusok határaihoz igazított országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/21. térkép)

II/22. Településméret (átlagos belterületi települési terület mérete)

TELEPÜLÉS MÉRETKATEGÓRIÁJA

- 1 (0-0,48 km²)
- 2 (0,48-4,8 km²)
- 3 (4,8-14 km²)
- 4 (14-35 km²)
- 5 (35-80 km²)
- 6 (80-215 km²)
- Gyorsforgalmi út
- Főút
- Vízgazdálkodási térség (OTRT)

A középhegységek településhálózatát változatos településméretűk, ezen belül a 2. településméret kategórián belül az átlagosan 60 ha és a 4. településméret kategórián belül az átlagosan 492 ha nagyságú települések jellemzik. A legnagyobb település 8,74 km², a 4 km²-t meghaladó települések száma 19 db, míg a nagyterjedésű települési területek száma 8 db.

(Az indikátor tájkarakter-típusok határaihoz igazított országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/22. térkép)

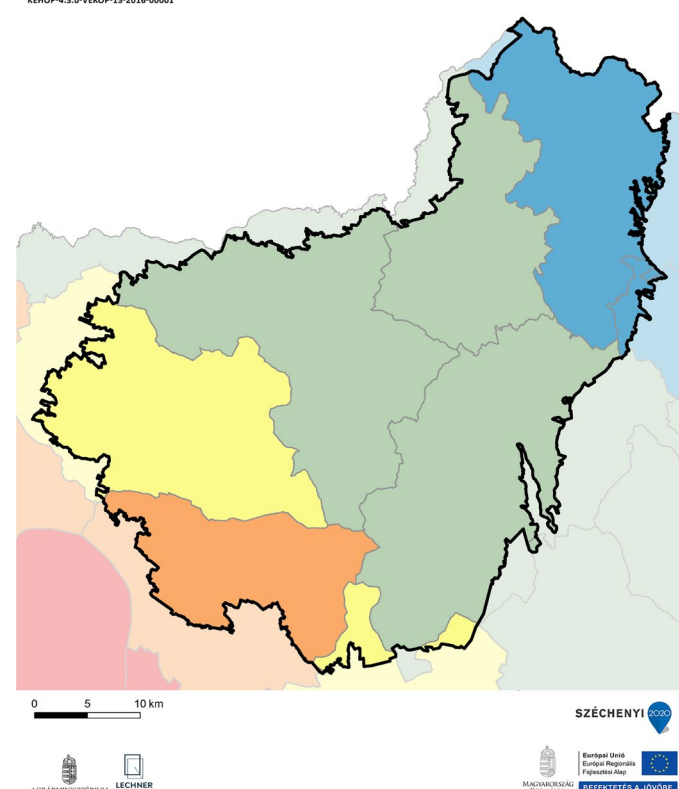
II/23. Külterületi szórványbeépítés sűrűsége

A külterületi beépítések sűrűsége átlagos (0,51 db/km²), nem minden belterületekhez tartozik külterületi beépítés. A külterületi beépítések mérete átlagos (0,64 ha), ez azonban igen nagy változatosságból adódik: előfordulnak a legkisebb településekkel vetekedő, vagy azt meghaladó méretű, beépített komplex művelési területek, bányaműveléssel összefüggő területek, üdülő területek, gazdasági területek, de szép számban található egész kisméretű szórványok is. A szórványok elhelyezkedését is a sokféleség jellemzi, hol önállóan, hol a belterület folytatásaként állnak, megfigyelhető a szórványok főbb úthálózat menti sűrűsödése is. (Az indikátor tájkarakter-típusok határaihoz igazított országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/23. térkép)

II/24. Nagy kiterjedésű települési tér

A tájkarakter-területet nem érinti nagy kiterjedésű települési tér. (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/24. térkép)

II/25. Népeségváltozás

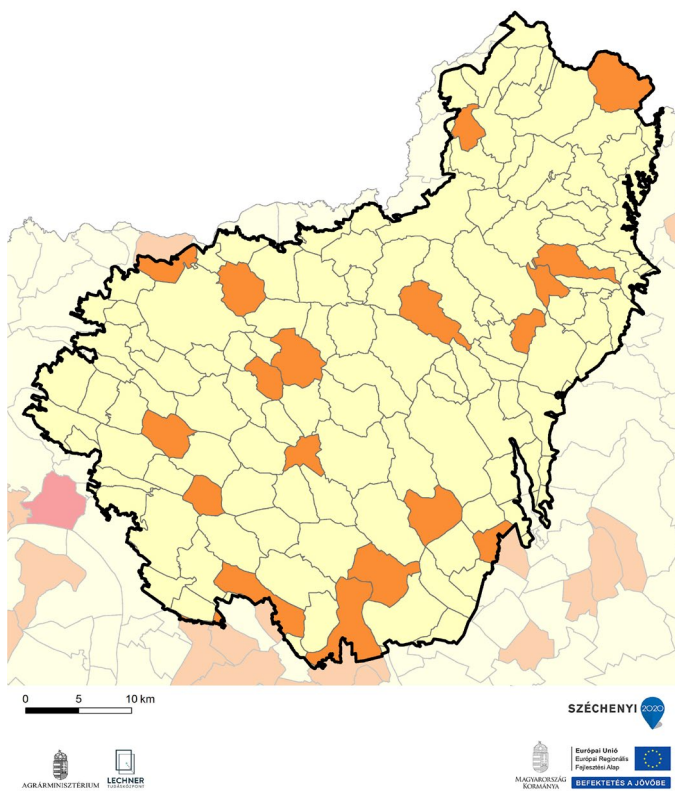
NÉPESÉGVÁLTOZÁS (1980-2019)

- 65,5 - 75,9%
- 75,9 - 84,4%
- 84,4 - 98,6%
- 98,6 - 129,8%
- 129,8 - 177,6%

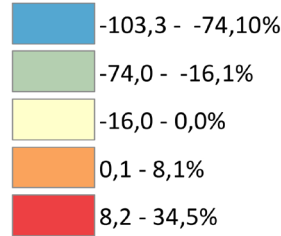
A Cserhát-Karancs-vidéken a népeségváltozás a főváros agglomerációjától való távolság függvényében alakult. Míg a Váci járás térségéhez tartozó részen népeség-növekedés volt jellemző, addig a népeségcsökkenés mértéke a keleti területek felé egyre jelentősebb, a Salgótarjáni járásban közelíti az országos maximumot.

(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/25. térkép)

II/26. Külterületi lakosok arányának változása

KÜLTERÜLETI LAKOSOK ARÁNYÁNAK VÁLTOZÁSA (1980-2011)

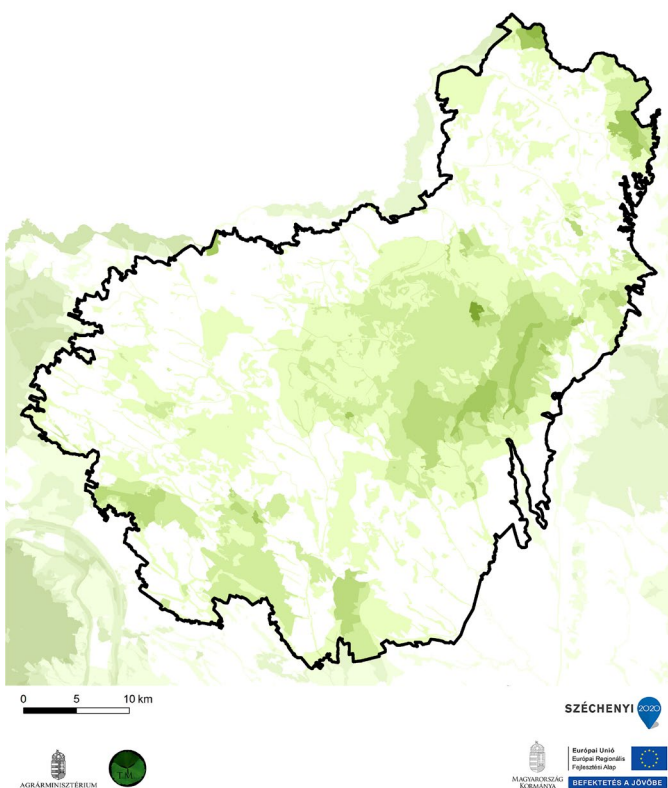

A Cserhát-Karancs-vidék térségében a külterületi lakosok aránya a települések többségénél csökkent, néhány település esetében azonban növekedés volt megfigyelhető (pl.: Magyaránador, Nógrádsipek). (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/26. térkép)

II/27. Néprajzi táj

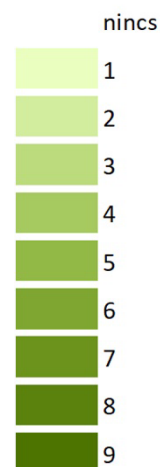
Nógrád megye központi része, amely magában foglalja a Cserhát és a Karancsalja néprajzi tájakat, dél felől pedig érinti a Galgamentét. A hagyományos építkezésben a "palóc" háztípus jellemző (lásd: Hollókő). A változatos tájban számos aprófalvat is találunk. Az útifaluk, patakra települt faluk mellett több változatos szerkezetű, halmazos település is van a területen. A katolikus népességre jellemzően a tájban sok a szakrális kisemlék. (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/27. térkép)

II/28. Természeti és kulturális örökség

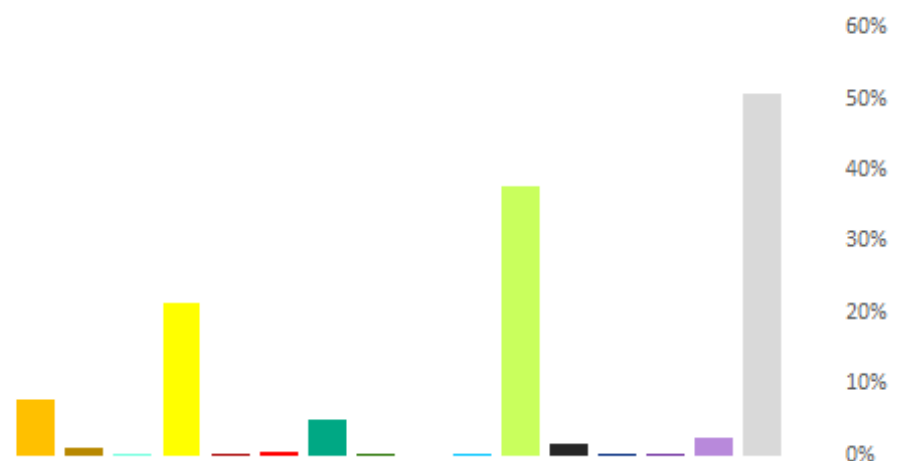
TERMÉSZETI ÉS KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG

Védelmi célú területi lehatárolások száma

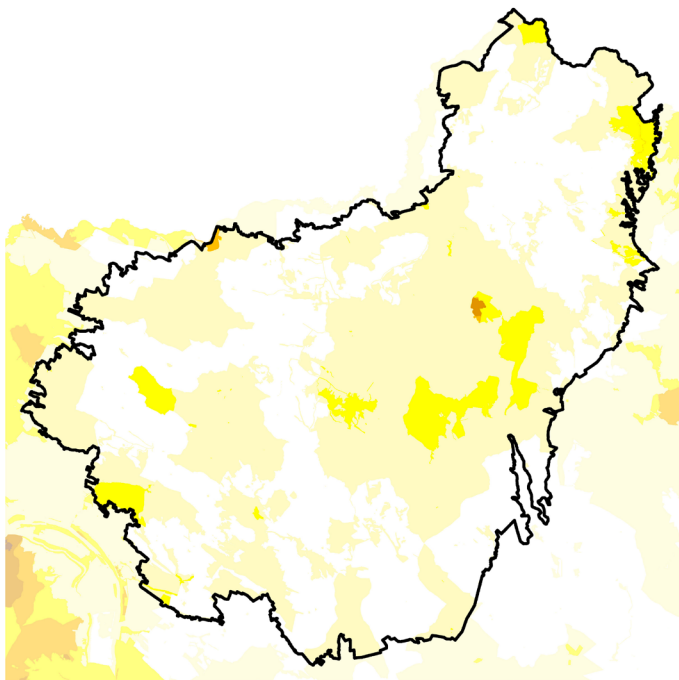

(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/28. térkép)

Védelmi célú területek	Összterület (km ²)	Területarány (%)
Cserhát–Karancs-vidék	1961,18	100,00%
Natura 2000 terület	153,53	7,83%
Barlang védőövezet	19,88	1,01%
EU diploma	5,09	0,26%
Naturpark	420,92	21,46%
Természeti emlék	0,07	0,00%
Természetvédelmi terület	8,83	0,45%
Tájvédelmi körzet	97,93	4,99%
Nemzeti park	1,69	0,09%
MAB bioszféra rezervátum	0,00	0,00%
Ramsari terület	1,54	0,08%
Nemzeti ökológiai hálózat	742,27	37,85%
Országos védettségű kulturális örökség	33,53	1,71%
Országos, területi védettségű kulturális örökség	2,24	0,11%
Világörökség terület	5,19	0,26%
Világörökség várományos terület	46,74	2,38%
Nem védett terület	994,23	50,70%

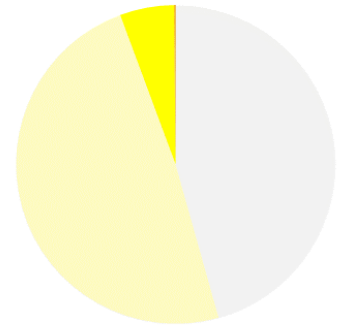
II/29. Megbecsültség

0 5 10 km

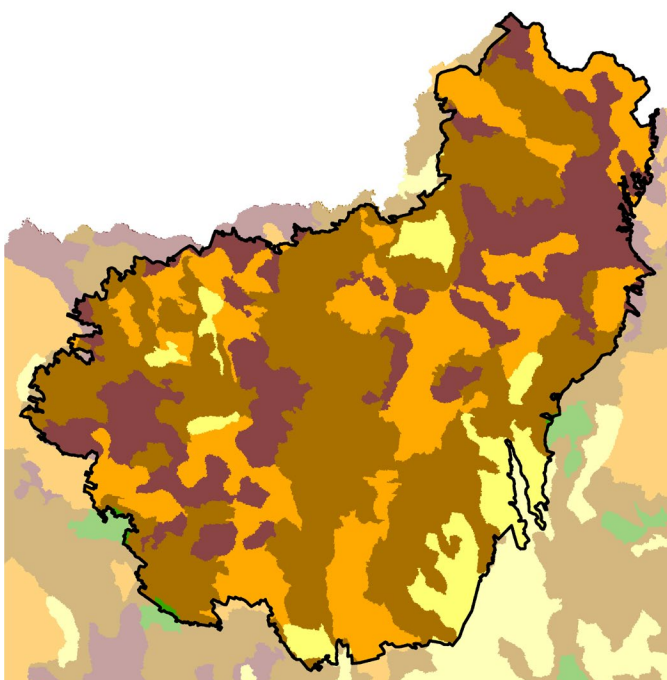

Megbecsültség	Összterület (km ²)	Területarány (%)
Cserhát–Karancs-vidék	1961,18	100,00%
1 - Nincs, igen alacsony	895,13	45,64%
2 - Alacsony	955,20	48,71%
3 - Mérsékelt	107,57	5,49%
4 - Számtottevő	1,79	0,09%
5 - Jelentős	1,49	0,08%
6 - Magas	0,00	0,00%
7 - Nagyon magas	0,00	0,00%
8 - Kiemelkedő	0,00	0,00%

(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/29. térkép)

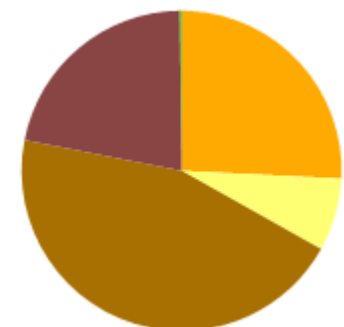
II/30. Vizuális jellemzők

0 5 10 km

Vizuális jellemzők	Területarány (%)
Cserhát–Karancs-vidék	
Zárt, homogén, szegélyekben szegény területek	25,8
Átlátható, szegélyekben szegény területek	7,4
Átmeneti, közepesen zárt területek	44,9
Szegélyekben gazdag, de nem átlátható, zárt területek	21,7
Átlátható, nyitott, szegélyekben gazdag területek	0,2

A tájat az átmeneti, közepesen zárt területek (45%) uralják. Kisebb mértékben a zárt, homogén, szegélyekben szegény területek (26%) fordulnak elő.

(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/30. térkép)